

Integrimi institucional në veriun e Kosovës

Hyrje

Serbët e veriut kanë votuar në numër të dukshëm për herë të parë në zgjedhjet e Kosovës qysh nga shpallja e pavarësisë në shkurt të vitit 2008. Srpska e përkrahur nga Beogradi ka fituar 9 nga 10 komunat me shumicë serbe, përfshirë katër komunat në veri. Edhe pse të përshkuara me parregullsi dhe një fushatë agresive e frikësimit, zgjedhjet në veri kanë qenë të suksesshme sepse kanë prodhuar zyrtarë të zgjedhur dhe kanë krijuar kushtet për krijimin e institucioneve të njohura nga të gjitha palët. Poashtu të gjitha palët i kanë njohur rezultatet.

Megjithate, procesi i integritimit përfshin një numër hapash sfidues në ditët në vazhdim. Këto sfida përfshijnë krijimin e institucioneve të reja lokale dhe transformimin e të vjetrave, funksionimin e ketyre institucioneve në pajtim me ligjet e Kosovës, bashkëpunimin mes institucioneve lokale në veri dhe institucioneve qendrore të Kosovës, si dhe formimin e Asociacionit/Komunitetit të Komunave me shumicë serbe. Këta hapa kanë qenë në fokus të tryezës së gjashtë dhe të fundit të këtij projekti, të mbajtur me 5-6 dhjetor, në Bruksel, Belgjikë. Një numër pjesëmarrësish nga Kosova dhe Serbia poashtu kanë pjesë në një diskutim me disa anëtarë të Delegacionit të Parlamentit Evropian për Ballkanin Perendimor. Ky raport përmban edhe diskutimin e zhvilluar në këtë takim.

Përfaqësuesit e sapozgjedhur në veri kanë qenë më të zëshmit në kundërshtimin e institucioneve të Kosovës, por tani ata duhet t'i krijojnë dhe udhëheqin vetë këto institucione. Prishtina poashtu ka refuzuar të takohet me shumë nga këta përfaqësues kur ata kanë qenë në krye të institucioneve paralele, por tani do t'i duhet të bashkëpunojë me ta. Shumë prej pjesëmarrësve në takim presin që kjo marrëdhënie do të jetë e tensionuar dhe sfiduese. Testi i parë është inaugurimi i asambleve komunale dhe krijimi i administratës në pajtim me ligjet e Kosovës.

Pjesëmarrësit kanë rekomanduar që kryetarët e komunave duhet të fillojnë komunikimin me Prishtinën menjëherë dhe në pajtim me ligjet ekzistuese. Ata posacërisht kanë inkurajuar kryetarët e komunave që të fokusohen më shumë në politikat të cilat adresojnë brengat lokale të zgjedhësve të tyre – uji, energjia elektrike, dhe infrastruktura rrugore – dhe më pak në politikë. Kryetarët poashtu duhet të krijojnë sa më parë administratë lokale dhe të fillojnë me ofrimin e shërbimeve. Pjesëmarrësit kanë përkrahur implementimin e plotë të marrëveshjes së Brukselit dhe u kanë bërë thirrje të gjitha palëve që t'i kryejnë obligimet e tyre. Ka pasur konsensus se stabiliteti politik është kyç për zhvillimin ekonomik të veriut, posaçërisht për shkak të asistencës së huaj, dhe u është bërë thirrje kryetarëve që të krijojnë një ambient të përshtatshëm për asistencën dhe investimet e huaja.

Krijimi i institucioneve lokale

Një numër pjesëmarrësish kanë konkluduar se transformimi i institucioneve paralele serbe në veri në institucione të Kosovës përmes zgjedhjeve lokale të Kosovës duket të jetë proces më i komplikuar se sa krijimi i komunave me shumice serbe në jug të lumit Ibër katër vite më parë. Posaçërisht i komplikuar është integrimi i qindra anëtarëve të strukturave joformale të sigurisë, siç janë mbrojtja civile dhe oficerët e policisë së Serbisë, në strukturat respektive të sigurisë. Autoritetet e Serbisë i kanë dorëzuar autoriteteve të Kosovës një listë prej 337 anëtarëve të policisë së Serbisë, ndërsa autoritetet e Kosovës do të rekrutojnë mes 250 dhe 270 oficerë në forcën policore. Agjencioni i inteligjencës i Kosovës dhe EULEX-i janë duke i rishikuar aplikacionet. Anëtarët e mbrojtjes civile gjithashtu do të integrohen në forcën e policisë dhe sigurisë në bazë të procedurave të njejta.

Shqiptarët e Kosovës vënë në pikëpyetje lojalitetin e këtyrë anëtarëve karshi institucioneve të Kosovës. Disa kanë thënë se ata kanë qenë jo vetëm në ballë të rezistencës kundër institucioneve të Kosovës, por ata poashtu refuzojnë ta njohin sovranitetin e Kosovës. Shumë folës kanë thënë se deklaratat e zyrtarëve të ndryshëm të Serbisë se institucionet e reja lokale do të “fuqizojnë shtetin e Serbisë në Kosovë” nuk kontribuojnë për një klimë të bashkëpunimit dhe tolerancës. Një numër i folësve serbë kanë thënë se integrimi i anëtarëve serbë do të bëhet sipas marrëveshjes së Brukselit, marrëveshje kjo e cila, sipas tyre, është neutrale ndaj statusit. Disa nga zyrtarët kanë thënë se ata nuk do ta njohin pavarësinë e Kosovës dhe institucionet e saj, por se do të provojnë të bashkëpunojnë me ta në frymën e marrëveshjes. Ata janë pajtuar që ta bëjnë betimin me rastin e marrjes së detyrës, por jo “sepse ata e njohin pavarësinë e Kosovës, por sepse betimi nuk përmend askund Republikën e Kosovës”. Edhe pse kjo mund të ndihmojë në krijimin e administratës, një gjë e tillë nuk është zgjidhje sepse kryetarët e komunave që nga dita e parë në punë do të ballafaqohen me shume dokumente me simbolet e Republikës së Kosovës.

Testi parë do të jetë inaugurimi i asambleve dhe krijimi i qeverive lokale sipas ligjeve të Kosovës. Në bazë të ligjit për qeverisje lokale, asambleve komunale duhet të mblidhen 15 ditë dhe kryetarët duhet të japin betimin 30 ditë pas certifikimit të rezultatit të zgjedhjeve nga Komisioni Qendror Zgjedhor. Nëse kryetari nuk e bën betimin, Komisioni organizon zgjedhje të reja. Disa pjesëmarrës serbë kanë propozuar që institucionet lokale të mos formohen derisa të mos formohet asociacioni/komuniteti.

Implementimi i ligjeve të Kosovës nga institucionet lokale në veri dhe bashkëpunimi i tyre me Prishtinën është vendimtar për integrim të suksesshëm. Të hyrat nga burimet komunale janë të papërfillshme, prandaj komunat mbështeten në fonde nga buxheti qendror. Shumë pjesëmarrës kanë propozuar që kryetarët serbë në veri të fillojnë të flasin me Prishtinën dhe të mos presin që Beogradi t'i diskutojë të gjitha detajet në emër të tyre. Ata kanë rekomanduar që administratë lokale të pranojë staf sa më parë dhe të fillojë të ofrojë shërbime sa më parë që është e mundur.

Bashkëpunimi është poashtu një kusht i vendosur nga komuniteti ndërkombëtar. Bashkimi Evropian ka ndarë 38.5 milion euro për veriu për vitin e parë, por zyrtarët e saj thonë se fondet varen nga bashkëpunimi i veriut me Prishtinën dhe me komunitetin ndërkombëtar si dhe nga implementimi i ligjeve. Shumë folës kanë thënë se implementimi i ligjeve lokale të Kosovës nuk është i negociueshëm, dhe kanë besuar se fondet e BE-së janë një incentivë serioze. Asistenca

financiare e BE-së është domethënëse. Dhe përveç 38.5 milion eurove të BE-së, katër komunat do të pranojnë fonde shtesë nga autoritetet qendrore, të hyra vetanake lokale, dhe fondit zhvillimor për veriun. Në total, fondet për veriun do të jenë rreth 60 milion euro. Sa për ta ilustruar më mirë, veriun me rreth 40 mijë banorë do të kenë një buxhet sa të Prishtinës, ku jetojnë rreth 200 mijë qytetarë.

Asociacioni/Komuniteti – një forcë integruese apo ndarëse?

Qëllimi i asociacionit/komunitetit është që ti lidhë komunat me shumicë serbe me njëra tjetrën dhe të shërbejë si një organizatë ombrellë që përfaqëson interesat e komunitetit serb. Zyrtarët e Kosovës kanë thënë se ata pajtohen për asociacionin/komunitetin në këmbim të shpërbërjes së sistemit paralel në veri. Asociacioni/Komuniteti mbetet njëra nga çështjet më diskutabile në marrëveshjen e Brukselit. Pjesëmarrësit shqiptarë të Kosovës kanë thënë se asociacioni/komuniteti do të ndante edhe më tej shoqëritë shqiptare e serbe, do të krijonte një entitet të veçantë serb brenda Kosovës, dhe do të minonte shtetin e Kosovës dhe konceptin e multi-etnicitetit. Por një numër i folësve serbë kanë thënë se asociacioni/komuniteti do të përfaqësonte vetëm interesat e komunitetit serb në një mënyrë më të organizuar dhe do të vepronte si një trup i unifikuar serb në Kosovë. Ata poashtu kanë shtuar se asociacioni/komuniteti duhet të ketë fuqi legjislative dhe ekzekutive, përfshirë edhe disa prej kompetencave që tashmë mbahen nga komunat.

Mandati dhe roli i asociacionit/komunitetit nuk është definuar ende. Kryeministri i Kosovës ka thënë se asociacioni/komuniteti do të jetë thjesht një mekanizëm konsultativ pa kompetenca ekzekutive dhe legjislative. Kryeministri serb, në anën tjetër, ka thënë se asociacioni/komuniteti do të ketë kompetenca ekzekutive në fushën e sigurisë, gjyqësisë, edukimit, shëndetësisë, planifikimit urban dhe zhvillimit ekonomik. Anëtarët e komunitetit ndërkombëtar, përfshirë ambasadorët amerikanë dhe gjermanë në Kosovë, se fundmi kanë thënë në intervista të ndara se ka tendenca nga Beogradi për formimin e verzionit të Republika Srpska-s në veri por kanë thënë se ata nuk do të lejojnë një gjë të tillë. Anëtarët e lëvizjes opozitare Vetëvendosje kanë thënë se është e vonshme të ndalohet procesi dhe fajësojnë qeverinë e Kosovës për krijimin e entitetit të veçantë në veri.

Ajo çka dihet për asociacionin/komunitetin është se nuk do të ketë një legjislative të zgjedhur dhe se lidhësi i tij do të përfshijë kryetarë komunash dhe anëtarë tjerë të institucioneve lokale të komunave me shumicë serbe. Disa nga këto komuna, siç janë Novobërda, Shtërpca, Mitrovica veriu kanë numër thelbësor të shqiptarëve. Debati rreth këtyre pyetjeve është i tensionuar dhe është duke krijuar tensione mes komuniteteve. Pjesëmarrësit kanë sugjeruar që një marrëveshje për këtë mekanizëm duhet të arrihet sa më shpejtë.

Përfundime dhe rekomandime

Në vazhdim është lista e përfundimeve dhe rekomandimeve të dala nga diskutimet.

1. *Dialogu Prishtinë-Beograd rreth çështjeve të brendshme të Kosovës duhet të përmbillet gradualisht.* Dialogu duhet të vazhdojë rreth çështjeve bilaterale, siç janë bashkëpunimi

ekonomik, energjia, bashkëpunimi rajonal, dhe integrimet evropiane. Çështjet e mbetura të brendshme duhet të diskutohen mes Prishtinës dhe serbëve të Kosovës.

2. *Kryetarët duhet të fillojnë të flasin drejtpërdrejt me Prishtinën dhe të mos vazhdojnë të mbështeten tek Beogradi.* Kjo jo vetëm që është një përgjegjësi që u është dhënë atyre nga votuesit, por Beogradi mund të mos jetë në gjendje të negociojë në emër të tyre çdo çështje lokale që mund të paraqitet gjatë implementimit të marrëveshjes. Përfaqësuesit e institucioneve të Kosovës, përfshirë kryeministrin dhe kryetarët e komunave në veri, kanë shprehur gatishmërinë që të kenë takime të drejtpërdrejta.
3. *38.5 milion euro për veriun duhet të shfrytëzohen për projekte zhvillimore.* Anëtarët e komunitetit ndërkombëtar i kanë bërë thirrje kryetarëve të sapozgjedhur që të krijojnë administratat e tyre sa më parë dhe të fillojnë të shfrytëzojnë paratë. Ata poashtu u kanë bërë atyre thirrje që të punësojnë ekspertë të cilët janë në gjendje ti shfrytëzojnë këto fonde për projekte zhvillimore.
4. *Duhet që sa më parë të ketë pajtim për detajet e asociacionit/komunitetit dhe të përmbillet debati rreth kësaj çështjeje.* Debati rreth asociacionit/komunitetit ka zgjeruar hapësirën mes shqiptarëve dhe serbëve rreth marrëveshjes së Brukselit. Shqiptarët thonë se asociacioni/komuniteti krijon parakushtet për krijimin e Republika Srpska-s në Kosovë. Serbët, në anën tjetër, thonë se asociacioni/komuniteti do të ketë kompetenca të caktuara, porse deri më tani nuk ka ndonjë marrëveshje mes Prishtinës e Beogradit rreth detajeve për asociacionin/komunitetin.
5. *Kryetarët e komunave me shumicë serbe duhet të operojnë përbrenda konturave të Kosovës.* Se a e pranojnë apo jo komunat me shumicë serbe pavarësinë e Kosovës është pak e rëndësishme, përderisa ato operojnë brenda konturave të Kosovës dhe në pajtim me marrëveshjen e Brukselit.
6. *Institucionet lokale duhet të fokusohen në çështje lokale.* Kandidatët lokalë në komunat me shumicë shqiptare janë fokusuar si anjëherë më parë në çështje lokale siç janë uji, rrugët dhe qeverisja lokale. Megjithatë, fushata në komunat me shumicë serbe ka pasur shumë pak të bëjë me qeverisjen lokale dhe shumë më shumë me politikën nacionale dhe rolin e Serbisë në Kosovë. Por me marrjen e pozitave, kryetarët e komunave dhe anëtarët e asambleve komunale, sidomos ato në veri, duhet të përqëndrohen në çështjet lokale.

Pjesëmarrësit e tryezës

Vladimir Bozovic, Qeveria e Serbisë
Illir Deda, Instituti Kosovar për Kërkime dhe Zhvillime të Politikave
Nenad Djurdjevic, Forumi për Marrëdhënie Etnike
Sadri Ferati, Lidhja Demokratike e Kosovës
Myriam Ferran, Komisioni Evropian
Ardian Gjini, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës
Adrijana Hodzic, Qeveria e Kosovës
Oliver Ivanovic, Iniciativa Qytetare “Serbi, Demokraci, Drejtësi”
Dusan Kozarev, Zyra e Presidentit të Serbisë
Leon Malazogu, Instituti Demokraci për Zhvillim
Qemajl Marmullakaj, Qeveria e Kosovës
Petar Miletic, Partia e Pavarur Liberale
Randjel Nojkic, Lëvizja e Ripërtrirjes Serbe
Zoran Ostojic, Partia Liberal Demokrate
Krstimir Pantic, Qeveria e Serbisë
Dejan Radenkovic, Partia Socialiste e Serbisë
Nenad Radosavljevic, Rrjeti i TV stacioneve serbe në Kosovë
Naim Rashiti, Grupi i Ballkanit për Kërkime të Politikave
Besa Shahini, Iniciativa Evropiane për Stabilitet
Ruud van Enk, Komisioni Evropian
Danijela Vujcic, Iniciativa Qytetare Srpska
Samuel Zbogar, Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë
Gordon Bardos, Këshili për Qeverisje Inklusive
Benedict de Cerjat, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Shpetim Gashi, Këshili për Qeverisje Inklusive
Alex Grigorev, Këshili për Qeverisje Inklusive
Arber Kuci, Këshili për Qeverisje Inklusive
Pauline Menthonnex Gacaferri, Këshilltare e PSBP, Kryesimi i Task Forcës të OSBE,
Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Igor Novakovic, Këshili për Qeverisje Inklusive
Rascha Osman, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Norbert Ruetsche, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Gerard Stoudmann, Përfaqësues Special për Ballkanin Perëndimor (PSBP) (i emeruar) i
Kryesimit të OSBE nga Zvicra
Ruud van Enk, Komisioni Evropian
Talia Wohl, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës

Pjesëmarrësit në takimin në Parlamentin Evropian

Vladimir Bozovic, Qeveria e Serbisë
Shpetim Gashi, Këshili për Qeverisje Inkluzive
Ardian Gjini, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës
Alex Grigorev, Këshili për Qeverisje Inkluzive
Richard Howitt, Anëtar i Parlamentit Evropian
Anna Ibrisagic, Anëtar i Parlamentit Evropian
Oliver Ivanovic, Iniciativa Qytetare “Serbi, Demokraci, Drejtësi”
Jelko Kacin, Anëtar i Parlamentit Evropian
Dusan Kozarev, Zyra e Presidentit të Serbisë
Eduard Kukan, Anëtar i Parlamentit Evropian
Ulrike Lunacek, Anëtar i Parlamentit Evropian
Qemajl Marmullakaj, Qeveria e Kosovës
Petar Miletic, Partia e Pavarur Liberale
Doris Pack, Anëtar i Parlamentit Evropian
Krstimir Pantic, Qeveria e Serbisë
Norbert Ruetsche, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Charles Tannock, Anëtar i Parlamentit Evropian
Arber Vllahu, Office of the President of Kosovo
Nikola Vuljanic, Anëtar i Parlamentit Evropian
Talia Wohl, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrrës